

Благодійна організація
“Вчителі за демократію та партнерство”

І.СУЩЕНКО

ДЕБАТИ В ШКОЛІ

**ЯК НАВЧИТИ УЧНІВ АРГУМЕНТАЦІЇ ТА
ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ**

Посібник для вчителів

EUROPE AID
CO-OPERATION OFFICE

ЗМІСТ

Вступ

Чому дебати?

Як побудована ця книга

Тема 1. Вступне заняття

Інформація для вчителя

Вступні вправи

Тема 2. Чому навички дебатера важливі для життя

Інформація для вчителя

Вправи, на яких учні можуть зрозуміти роль дебатів у суспільстві

Приклади занять «Генератор ідей», «Пояснення ідеї»

Тема 3. Побудова аргументів

Інформація для вчителя

Вправи з побудови аргументів

Приклад заняття «Аналіз тверджень, як аргументів»

Тема 4. Процес аналізу теми та пошуку інформації

Інформація для вчителя

Стратегії критичного читання

Вправи для аналізу теми

Приклад заняття «Визначення понять»

Тема 5. Дебатні формати.

Інформація для керівника клубу

Частини дебатного раунду

Правила роботи дебатної команди

Час для підготовки

Ролі членів команди

Тема 6. Аргументування стверджувальної позиції.

Інформація для вчителя

Вправи на створення стверджуючої лінії.

Приклад заняття «Доведення»

Тема 7. Раунд запитань та відповідей.

Інформація для вчителя

Вправи на проведення раунду запитань та відповідей.

Тема 8. Побудова лінії контраргументації та спростування.

Інформація для вчителя

Вправи на створення заперечуючої лінії

Приклад заняття «Побудова лінії контраргументації та спростування»

Тема 9. Стил ь та проголошення промови

Інформація для вчителя

Вправи для використання різних стилів для проголошення промови

Тема 10. Організація клубів

Інформація для керівника клубу

Вправи для організації колективу клубу

Приклад заняття «Мета персональна і мета командна»

Тема 11. Організація Турнірів

Інформація для керівника клубу

Тема 12. Суддівство

Інформація для керівника клубу

Суддівські бюлетені

Міжнародні стандарти дебатів

Глосарій

Література

ТЕМА 1. ВСТУПНЕ ЗАНЯТТЯ

Після цього заняття учні зможуть:

- пояснювати, чим відрізняються дебати від інших видів дискусії;
- використовувати навички участі у початкових формах дебатів;
- сформувати власне ставлення до дебатів як процесу і своєї участі в ньому

Інформація для вчителя

Під дебатами розуміють чітко структурований та спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Цей різновид публічної дискусії учасники дебатів спрямовують на переконання в своїй правоті третьої сторони, а не одне одного. Тому вербальні і невербальні засоби, що використовуються учасниками дебатів, мають на меті отримання певного результату – сформувати у слухачів позитивне враження від власної позиції.

Як гра - дебати демократичні, оскільки передбачають чесність, рівність можливостей, повагу до опонента, толерантність і, одночасно, критичне мислення. Участь у дебатах, зокрема навчальних, дає учням змогу відчутти переваги такого способу обговорення дискусійних питань

Обговорення суперечливого питання стає дебатами тоді, коли цей процес набуває таких обов'язкових ознак, елементів:

- 1. Тема для обговорення відома учасникам заздалегідь і є суспільнозначущою та актуальною. Кожного разу це повинна бути лише одна тема, яка не змінюється протягом обговорення. Вона має бути сформульована як певне твердження. Наприклад, “*
- 2. Тема має розумітися тими, хто дебатуює, однаково. Тому обидві сторони мають домовитись про «дефініції» – визначення ключових термінів, слів по заданій темі, що мають бути спільними для обох сторін. Такі визначення пропонуються учасниками, виходячи із загальноновизнаних та достовірних джерел.*
- 3. Кожна сторона має можливість висловити свою позицію і обов'язково має можливість відповісти на аргументи опонентів. Рівність участі в дебатах проявляється і в чіткому визначенні часу як для виступів, так і для раунду запитань та відповідей.*
- 4. В процесі обговорення учасники мають застосовувати аргументи та докази, адже довести силу власної позиції можна тільки тоді, коли аргументація переконлива.*
- 5. Обговорення передбачає виділення певного часу на “перехресне опитування” – запитання та відповіді, які учасники дебатів*

використовують як для ствердження власної позиції, так і для виявлення слабких сторін в аргументації опонентів

Вступні вправи

Ці вправи виможете використовувати на першому занятті, вводячи учнів у світ дебатів.

1) Приховані таланти дебатера - початківця.

Поясніть учням, що таке дебати. Роздайте учням листи паперу. Запропонуйте їм написати не менше 3 навичок, якими вони володіють і які допоможуть їм стати дебатерами. Після завершення роботи запропонуйте прочитати те, що вони написали. Обговоріть яке враження справила на учнів така робота.

2) Дебати в маси.

Групу будь-якого розміру поділіть на дві частини: стверджуючу та заперечуючу. Потім кожен з груп поділіть ще навпіл: перші стверджуючі, другі стверджуючі і т.д. Оберіть тему, на основі якої можна легко напрацювати ідеї. Дебати починає перша група стверджуючих спікерів, кожний з учасників групи по черзі представляє тільки один аргумент (30 секунд). Всі учні повинні записати і пронумерувати аргументи, що прозвучали. Так, якщо в першій групі 10 спікерів, то учні повинні перерахувати всі 10 аргументів в першій колонці їх робочих листків. Перед початком виступу першої групи ствердження, повідомте першій заперечуючій групі, що кожен з них відповідальний за спростування одного з аргументів.

Після завершення промов першої групи ствердження перша група заперечення повинна спростувати кожен з представлених аргументів. Після цього виступає друга група стверджуючих спікерів. Мета кожного з них полягає в тому, щоб захистити один з стверджуючих аргументів, атакуючи спростування цього аргументу. Друга група заперечення завершує дискусію таким же чином.

Обговоріть з учнями їхні враження від роботи, спитайте, чого вони навчались, що було легко, що важко.

3) Спеціальний кореспондент.

Запропонуйте новим членам чи потенційним гравцям відвідати дебатний турнір. Попросіть їх принести з собою записники і скажіть, що вони будуть "спецкорами" на турнірі. Вони мають спостерігати за ходом турніру і відзначати ті неофіційні правила, що їх дотримуються команди. Їхньою метою стане скласти список правил хороших дебатів. Також, вони можуть

спробувати визначити п'ять речей, що команда-переможець робить краще за все.

Після завершення роботи хай учні порівняють свої відповіді і обговорять, кому вдалося виконати завдання краще.

4)“Спаринг”

Складіть список нескладних тем для обговорення. Визначить двох добровольців. Один з них обирає будь-яку тему, а його опонент сторону (ствердження чи заперечення). Учасникам надається 5 хв. на підготовку. Потім відбуваються дуже швидкі дебати (вступна промова ствердження 90 сек., раунд питань 60 сек., вступна промова заперечення 90 сек., раунд питань 60 сек., заключна промова ствердження 45 сек., заключна промова заперечення 45 сек. Після дебатів група може обговорити сильні аргументи, стратегії, навички, які продемонстрували учасники дебатів. Можливі теми: “Чесність – найкраща політика”, “Рабство все ще існує”, “Освіта – ключ до успіху”, “Насильство іноді потрібне”, ”Тварини думають так само, як і люди”, ”Заняття в школі починаються надто рано”, “Жити в місті краще, ніж в селі”, “Необхідно слухатися владу” та ін.

5) Учнівський парламент

Група об'єднується у 2-3 “політичні партії”. За бажанням, вони можуть дати назви і визначити спрямованість партії (праві, ліві, консерватори, націоналісти тощо). Запропонуйте кожній партії створити свій законопроект: назва та основний зміст того, що планується, якщо він буде прийнятий. Запишіть ці положення на окремому аркуші для перегляду інших груп. Запропонуйте членам кожної партії продивитись законопроекти, що склали інші партії. Запросіть партії протягом десяти хвилин обдумати стратегію захисту власного законопроекту і можливості атаки законопроектів інших партій. Через деякий час починається засідання парламенту. Роль спікера виконує викладач. Він оголошує розгляд кожного законопроекту. Учні проголошують промови на захист (по 2 промови) та в заперечення законопроектів (по одній від групи). По закінченню виступів відбувається голосування за і проти представлених законопроектів.

По завершенні роботи обговоріть, чого навчилися під час цієї справи.

6)Повітряна куля

Запропонуйте п'яти чи шести учням взяти участь в розігруванні ролей. Хай кожен з них обере історичну чи відому людину, роль якої вони будуть виконувати.

Запропонуйте, щоб вони уявили себе всі разом в повітряній кулі, що палає і швидко знижується. Один з них повинен бути викинутий за борт, щоб врятувати інших, але хто це буде?

Кожен учасник повинен проголосити промову, в якій треба пояснити, чому саме він/вона мають залишитися. Аудиторія голосує.

По завершенню виступів проведіть обговорення в класі: чому та чи інша людина була більш переконлива, ніж інші.

7)“ Я говорю ..., Ви говорите ...”

Об'єднайте учнів в пари. Повідомте їм, що зараз вони будуть виголошувати промови на задану тему, працюючи в парах. Назвіть першу тему і хай один з учнів в кожній парі виголошує промову на цю тему протягом двох хвилин. Після завершення оголосіть іншу тему і надайте слово другому партнерові у кожній парі. Кожен з партнерів має виголосити 3-4 промови. Якщо хтось з учнів вагається не може розпочати промову це може зробити його партнер. Головне, щоб протягом відведеного часу учні тренувались в говорінні якомога більше.

Приклади тем:

- * Злочини в нашій громаді
- * Бездомність в нашій громаді
- * Безробіття в нашій громаді

(Ви можете обирати з тем, що названі, або запропонувати інші: СНІД, наркотики, голод, неграмотність, громадяни похилого віку, національні відносини, школи, підліткова вагітність, насильство...)

По закінченню вправи проведіть обговорення в класі.

ТЕМА 2. ЧОМУ НАВИЧКИ ДЕБАТЕРА ВАЖЛИВІ ДЛЯ ЖИТТЯ

Після опрацювання цієї теми учні зможуть:

- розповідати про життєві ситуації, коли можна використовувати дебати;
- сформулювати власне ставлення щодо значущості уміння висловлювати та відстоювати власну думку;
- бачити можливості дебатування проблем з позиції захисту чи заперечення

Інформація для вчителя

Цінність дебатів як освітньої діяльності

Аналогом для побудови навчальних дебатів стали судові та політичні дебати. Учні, що беруть участь у таких дебатах, готують себе до активної участі у житті громади, суспільства, держави, в якій вони живуть. Це не означає, що вони обов'язково стануть політичними діячами або державними службовцями. Проте вони будуть краще розуміти політичні та інші суспільні проблеми та конфлікти, про які вони читають або чують у повсякденному житті.

Крім того в учнів, які вчать дебатувати, розвивається критичне мислення. Мислити критично не означає шукати помилки чи недоліки у позиції або думках іншого. Це означає аналізувати та синтезувати ідеї, збільшувати силу аргументу, ясно формулювати тези та перевіряти істинність ідей. У дебатах учні навчаються виявляти як ідеї пов'язані одна з одною та розуміти важливість логічної послідовності. Вони вчать думати абстрактно і усвідомлювати, що суспільні конфлікти не завжди стосуються грошей, особистих почуттів чи боротьби за владу як це